

αυτεπίγγελτοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διδασκαλοὶ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα· ὁ Διδερῶτος, ὁ Δαλαμ-
βέρτ, ὁ Μιραβώ, ὁ Φρερέτ, ὁ Ρουσσώ, ὁ Δολπάκ,
ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὁ ἀπάντων θείων τε καὶ ἀν-
θρωπίνων χλευαστῆς καὶ κατωφδὸς Βολταίρος συνώ-
μοιαν σπουδαίως νὰ καταστρέψωσι τὴν χριστιανικὴν
θρησκείαν. Ὅθεν ἐστρατολόγησαν πανταχόθεν, καὶ
ὥς οἱ ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς
θρησκείας, διαφόρους ἐπεχείρησαν ἐφοδούς, καὶ ἐλε-
πόλεις καὶ κριοὺς καὶ μηχανήματα ἄλλα παντοδαπά
ἐστῆσαν εἰς τῆς μυστικῆς Σιών τὰ τείχη καὶ τῆς εὐ-
σιβείας τὴν ἀκρόπολιν. Βιβλία, ἐφημερίδες, προφορικὴ
διδασκαλία, θεατρικαὶ παραστάσεις, σοφισματα, σαρ-
καζμοὶ ἐκινήθησαν διὰ μιᾶς ὡς φοβερὰ καὶ πολυσύνθε-
τος πυραυλοστιχία εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον τῆς ἀσεβείας·
καὶ νεισσύλλεκτοι συνήρχοντο πανταχόθεν νὰ κατατα-
χθῶσιν ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἀντιχρίστου ταύτης στρα-
τίδος. Τότε ἡ θρησκεία παριστάντο ὡς ἀπάτη καὶ ὡς
ὄργανον τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἡγεμόνων· ὁ θεμελιωτῆς
αὐτῆς δὲν διέφερε τοῦ Ζωροάστρου, τοῦ Κομφουκιου,
τοῦ Μωϋσέως, ἢ τοῦ Μωάμεθ· δὲν ὑπῆρχε θεία πρό-
νοια διέπουσα τὸν κόσμον, οὕτε ἀθάνατος ψυχὴ διότι
αἱ ψυχαὶ δυνάμεις αὐτῆς περιωρίζοντο εἰς τὸν ὕλικόν
ἐγκέφαλον· ἀπ' αὐτοῦ ἐγεννῶντο αἱ ιδέαι, ὡς ἡ χορὴ
ἀπὸ τοῦ ἥπατος· ἐχλευάζετο ἡ ἐνσάρκωσις, ἀντροῦν
τὰ δόγματα, ἀνεσκευάζοντο αἱ προβήσεις, περ-
ριπαίζοντο οἱ προρήται. Τὸ πᾶν ἦτο ἔργον τῆς
εἰςκαρμένης, ἡ ἀρετὴ δὲ ἐθεωρεῖτο ὅτι ὠρελεῖ τὸν
ἀνθρώπον ἀτομικῶς. Οὕτως ἐφαρμακεύθη πᾶσα ἡ
κηγὴ τῆς δημοσίας ἠθικῆς, καθὼς τὰ ὕδατα ὑπὸ βαρ-
βάρων ἐχθρῶν πολιορκουμένης πόλεως· ἄνδρες δὲ καὶ
γυναῖκες, χωρικοὶ καὶ ἀστοὶ, διαφόρων τάξεων ἀν-
θρωποὶ ἦσαν ἥδη πάντες μεμολυσμένοι, καὶ τὸ μίαισμα
μετιδίδοτο ἀδιαλείπτως πλειότερον.

Ποτὲ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης δὲν εἰδεξε κατὰ τῆς
θρησκείας τοσάυτην ἀσπονδὸν ἀπέχθειαν παρὰ τοὺς ψευ-
δωνύμους φιλοσόφους. Καὶ πρόσχημα μὲν εἶχον τὴν ἐλευ-
θερίαν τῆς διανοίας, *liberté de penser!* κύριον δὲ σκο-
πὸν προέβλεπον νὰ ἐξουσιανήτῃ τὴν πίστιν, νὰ κατε-
δαφίσωσι τὰ θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶτα δὲ τῶν βα-
σιλέων τὰ ἀνάκτορα. Ματαίως τότε ὁ κληρὸς ὕψωσεν
τὴν φωνήν, ἀνωφελῶς δὲ καὶ ἡ Κυβέρνησις ἤνοιξε
τοὺς ὀρθαλμούς· ἐπειδὴ ὁ θρησκευτικὸς πόλεμος ἀπεκ-
δοθεὶς τὸ πρωταίτιον, δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταβληθῇ εἰς
πολιτικόν. Θρησκεία καὶ Ἀρχὴ ὑπάρχουσιν ἀλληλέν-
δετα· ὁ θεμελιωτῆς τῆς θρησκείας πρῶτος ἔδωκε τὸ
παραδειγμα τῆς εἰς τοὺς νόμους εὐπειθείας· ἡ θρη-
σκεία ἄρα διατηρεῖ τοὺς ἡγεμόνας· ἀλλ' αὕτη πλέον
δὲν ὑπῆρχεν, ἐπεσε δὲ ὡς γιγαντιαία καὶ ταννύ-
φυλλος δρῦς ὑπὸ τῶν ἄλλεπαλλήλων πληγῶν, αἱ
ὁποῖαι κατεφέροντο κατ' αὐτῆς· ἀναγκαίως ἄρα ἐπρε-
πε νὰ τὴν παρakoυθῇ καὶ ἡ κοσμικὴ ἐξουσία.

Τίς δὲν ἐνθυμεῖται ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῆς Γαλλίας
ἀνέτρεφεν ἐν γένει πάντα τὰ καθεστῶτα, ἀπὸ μάλιστα
ἐθαψε τὰς χεῖράς της εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἀθώου ἐκείνου
Ἀβελ, διὰ τῆς μαιφονίας τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως της
καὶ ἀπάσης τῆς οἰκογενείας του· Ὁ λαὸς ἕως τότε
ἦτο πτωχὸς δέβαιον, ἀλλὰ παρηγορημένος ἦτο δυ-

στυχὴς ἱσως, καθὼς τόσοι ἄλλοι· ἀλλ' ἤλπιζε πρόδω-
κτο δεδαρυμένος ἀπὸ τοὺς μόχθους, ἀλλὰ τοῦλαμ-
στον δὲν τὸν κατέρωγεν ὁ σκόληξ τοῦ διαταγμέ-
νου· Ἡδὲ δὲ θανατιζόμενος καὶ πολλαχῶς ὑποφέρων,
περιέμενεν ἄλλο ὥς τέλος τῶν κακῶν του παρὰ τὸν
θανάτον καὶ τὴν ἐξουδένωσιν!

Ἀπ' ἀρχῆς τὸ κακόν, εἴτε ὁ πόλεμος τῆς ἀσεβείας
δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἐξέτα-
εἰς τὰ περίξ, καὶ ἀντιμαχόμενοι μάλιστα ἄλλοτε καὶ
ἡ παντελῶς τῶν Γάλλων διαφέροντες, κατὰ τὸν
ἐμῆλλον νὰ συμφωνήσωσι με' αὐτούς. Ἀλλ' οἱ εὐα-
καὶ σκεπτικοὶ, οἱ τοσοῦτον ἄξιοι τῶν ἀποδιδόμενων
αὐτοὺς παρὰ τοῦ Τακίτου ἐπαίνων Γερμανοὶ (1), ἐπα-
καν καὶ ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα εἰς τὰς ἐπιπολαί-
καὶ χλευαστικὰς κατὰ τῆς θρησκείας ιδέας τῶν γερ-
μάνων. Ὑπερβαίνοντες τὸν Ἐπικουρον καὶ Λουκ-
τιον καὶ Σπινόζην καὶ Χόββην πολλοὶ ἐξ αὐτῶν
ἐφιλοτιμήθησαν ν' ἀπαρτίσωσι τὸ ἔργον των. Κατὰ
ὠρελεῖ κυρίως ἡ ἀναλυτικὴ μέθοδος τοῦ Καντ.
ὅταν ἐκτείνηται πέραν τοῦ δέοντος; Τὸ περὶ θρη-
σκείας σύγγραμμά του ἐνθυμίζει τοὺς παλαιούς
κείνους, οἱ ὁποῖοι ἐστεφανῶντο τὰ θύματα πρὶν
σφαζέσθαι· διότι φαίνεται μὲν ὅτι ὑπερασπίζεται τὴν
θρησκείαν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς περὶ ταῦτα δεινούς, ἐκ
μάλιστα ἀνασκάπτει τοῦ χριστιανισμοῦ τὰ θεμελί-
α· Ὁ Κάντιος ἀπέδειξε ὅτι τὸ γνωστικὸν οὐδὲν δύνα-
ται ἔξω τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου· ζυγοστατήσας
εἰς τοῦ λόγου τὴν πλάστιγγα τὰ κατὰ καὶ ὑπὲρ
ἐξω τοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας τοῦ ἀνθρώπου
ἐπιχειρήματα εὐρήκεν ὅτι ἰσοφαρίζουσιν! ὁσάκις ἐπα-
λαβε τὸ πείραμα τοῦτο ὁ χημικὸς οὗτος τῆς διανο-
πάντοτε ἔλαβε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, τὴν ἐνδεικνύ-
τῆς ἀνυπαρξίας, τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τοῦ χάους!

Κατόπιν τοῦ περικαλοῦς τούτου ἥρωος τῆς φιλο-
φίας ὁ Χέγκελ (1) καὶ Σέλιγγ ἀνεβίβασαν τὸν ὄ-
δαϊον λαὸν εἰς τὸ Ἀβένινον ὄρος· ἀλλ' ὁ λαὸς
ἀνάγκην ὕλικου ἄρτου, τὸν ὁποῖον ἐκεῖ δὲν ἐβρί-
σκει· ἡ δὲ μεταρριοισχία τῶν μεγάλων τούτων ἀνδρῶν
ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀληθείας καὶ φανεράς χρείας.
αὐτοὺς ὁμως ἀφῆκαν πολὺ ὀπίσω ἄλλοι Διαγόροι,
ὁ Ἱπέλ (Hippel), ὁ Ἀρνδ (Arnd), ὁ Φρανέκερ (Fran-
neker), ὁ Hochmann, ὁ Hohenan, ὁ Tierstein,
Heyne, Baumach, ὁ Σπινερ, ὁ Ζίνζενдорφ (Zinzen-
dorff) πάντες σχεδὸν ἐκ τῆς Βεστροφίας καταγόμενοι·
μιλλῶντο τίς τὸν ἄλλον νὰ ὑπερτερῇ κατὰ
ἀντιθρησκον πολυμαθεῖαν, ἢ τὴν Βολταιρικὴν ἐπι-
νείαν. Ὁ Πλάτων παραλληλίζεται με' τὸν Μωϋσῆ
καὶ ἡ θεόπνευστος Γραφὴ ἐξηγιεῖται ἀλληγορικῶς,

(1) *Propriam et sinceram et tantum sui
lem gentem.*

Tacit. de moribus Germanorum IV.

(2) Ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐχάλευσεν πλῆθος
ὄρων εἰς τὸ σύστημά του, ὡς λέγεται, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ
βαίνοντες τὴν κοινὴν κατάληψιν, μένονσι πρὸς
πλεγμένοι εἰσέτι καὶ ἀδιάλυτοι, ὡς αἱ κλωστὰι
μωρος εἰς τοῦ ὑφάρτου τὸ ἐργαλεῖον.